

Kiezen voor compassie

Levaertkerk Chaam, zondag 12 februari 2017

Ds. Sara Dondorp

Eerste Schriftlezing: Deuteronomium 30:15-20

Tweede Schriftlezing: Matteus 5:17-26

Inleiding

In de beide schriftlezingen van vanmorgen gaat het over kiezen. Over de keuze die je als mens maakt, de richting die je gaat. Eerst lezen we uit Deuteronomium 30. De naam Deuteronomium betekent letterlijk 'tweede wet'. Het boek is waarschijnlijk is geschreven tijdens de ballingschap. Mozes is er de hoofdpersoon, aan hem is het toegeschreven. Dit Bijbelboek gaat over de wet van Mozes, maar dan vertaald voor de de hoorders van latere generaties. Dat is precies wat Jezus in de Bergrede ook doet: hij vertaalt de wet van Mozes voor de hoorders van zijn tijd. Dat is ook wat wij in de Ledevaertkerk proberen te doen. Het vertalen van de oude voorschriften naar onze tijd. In Deuteronomium wordt verhaald over het volk in de woestijn. Maar dan met de bril van het volk in ballingschap. Het verlangen naar thuis, naar een eigen plek, maar vooral het verlangen naar de omgang met God. In het wijsheidsboek Job klinkt de verzuchting, dat wijsheid voor de mens onbereikbaar is. Wijsheid, zegt Job, dat is eerbied voor de eeuwig. Inzicht, dat is het kwaad uit de weg gaan. Die tekst uit het boek Job lijkt hier in Deuteronomium mee te klinken. De geboden die de Eeuwige zojuist gegeven heeft, zegt 'Mozes', zijn wél binnen handbereik: niet hoog in de hemel, niet aan de overkant van de zee, maar dichtbij, bereikbaar. Na die uitspraak over de bereikbaarheid van de geboden, volgt die fundamentele keuze die God de mens voorhoudt. We lezen vandaag vertalingen van de Monshouwerstichting. (www.schriftlezing.nl)

Overdenking

Gemeente van Jezus Christus,

De verkiezingskoorts is dezer dagen echt losgebarsten. Het zijn verwarrende tijden. Veel onzekerheid en angst. Er staat werkelijk iets op het spel deze keer. Wat voor maatschappij willen wij zijn? In wat voor toekomst geloven we? Waar hopen we op? Kies voor ons, zeggen alle partijen, wij wijzen de weg. Wie voor ons kiest, kiest voor een gezond en veilig Nederland. Waar de andere partijen met loze beloftes mensen in de steek laten. Wij zijn goed, en zij zijn helemaal verkeerd. Dat lijkt de toon van het debat te gaan worden. Alles bij elkaar wordt de chaos er alleen maar groter van en nooit eerder waren er zoveel mensen die het nog niet weten. Kies de goede richting! Ja, uiteraard, maar wat is de goede richting?

Kies de goede richting, zegt de stem die aan Mozes is toegeschreven. Kies voor het leven en het goede, niet voor de dood en het kwade. Ofwel: als je mij volgt gaat het goed en anders gaat het fout. Zou het zo eenduidig zijn? In het boek Deuteronomium wordt het verhaal over de Tora, de voorschriften die God bij monde van Mozes aan het volk geeft, voor een tweede keer verteld. Het volk is onderweg. De slavernij van het doodsland ligt achter ze. In de Bijbel staat Egypte model voor land van de dood. Land van onvrijheid. Land waar je uit weg moet. Maar latere ervaring met onvrijheid klinken ook mee. De Babylonische ballingschap. En voor ons hier en nu: de oorlog. Of de burgerrechtenbeweging in Amerika of apartheid. De onvrijheid van de vroegere Oostbloklanden. De verschrikkingen van oorlog en onderdrukking waar dan ook. Voor Mozes en het volk is dat nu allemaal achter de rug. Het donker van het doodsland ligt achter ons. Het licht en het verlangen van het beloofde land liggen voor ons. Maar het hier en nu is woestijn. Chaos. Wanorde. In die chaos is er een enorm verlangen naar duidelijkheid. Naar een richting die de weg wijst uit die chaos. Tegen die achtergrond geeft God via Mozes de wet aan het volk. Bij de wet denken wij vooral aan de tien geboden.

Maar in de Joodse traditie is de wet breder, dieper. Het woord wet is misschien ook wel te streng. De Joodse filosoof Martin Buber, die de Tora in het Duits vertaalde, gebruikt het woord Weisung. Aanwijzing, opdracht, onderricht. Tora is een gave van God om mensen richting te wijzen. En te midden van alle chaos zegt God erbij: Die aanwijzing, dat onderricht is niet te moeilijk voor jullie. Het is bereikbaar. Niet ver weg in de hemel of waar dan ook. Jullie kunnen er bij. Het is te doen. Die weg ten leven, die weg van zegen, is bereikbaar. Daar begint het mee. Dat is het uitgangspunt.

Voor mij klinkt die keuze daardoor al een stuk minder griezelig. Het is Gods bedoeling en Gods verlangen dat wij het leven kiezen. En om dat mogelijk te maken is ons de Aanwijzing gegeven. De Tora, de richtingwijzer die moet helpen uit de chaos te komen. Alleen is de ellende van chaos dat wij er zo bang van worden. Bang voor wat ons te wachten staat. Bang voor groepen mensen die ons vreemd zijn. Bang voor machthebbers die onvoorspelbaar handelen. En op het laatst zijn we bang voor alles en iedereen en durven we diep in ons hart helemaal niemand meer te vertrouwen. Angst is een slechte raadgever. Angst schept alleen maar meer chaos. En zo blijkt die andere weg aan ons te trekken. Die andere richtingaanwijzer, die ons vooral wantrouwen leert. Die liever de confrontatie zoekt dan de compassie. De weg die loopt via verontwaardiging en conflict en die uiteindelijk vaak de route kiest van geweld en repressie.

Op het moment dat ik deze twee wegen zo beschrijf, klinkt het allemaal betrekkelijk eenduidig. Natuurlijk willen we liever de weg van vrede en compassie gaan en liever niet die van verontwaardiging en conflict. Maar helaas is de praktijk weerbarstiger. Dat krijgen we heel duidelijk te zien in de woestijnverhalen. Het zou zo makkelijk zijn als er een rechte weg gegaan werd, vanuit de bevrijding uit het doodsland, naar het beloofde land. Maar onderweg gaat het elke keer fout. Door onwennigheid of misschien wel door heimwee, door teleurstelling of door goede bedoelingen die fout lopen. Telkens opnieuw gaat het verkeerd. Komt er gedoe. Is er gemor. Zo gaat dat als je met een grote groep mensen op weg bent, allemaal met hun eigen rugzakje, met eigen gevoeligheden, allemaal met zwakheden én sterke punten, ieder met andere ideeën over hoe de chaos te overwinnen. Voor je het weet ben je met z'n allen op de verkeerde weg, terwijl we ons zo hadden voorgenomen op de goede weg te blijven. God heeft ons beloofd dat de weg van Tora bereikbaar is. Niet te hoog, niet te diep, niet te ver weg. Maar God heeft niet gezegd dat het makkelijk zal zijn. Het blijft nodig om aan de weg te werken. Soms zijn er momenten in je leven dat dat extra moeilijk is. Momenten dat je je als mens in de steek gelaten voelt bijvoorbeeld, of momenten dat het kwaad letterlijk bij je op de stoep komt. Hoe houd je het dan vol om de rechtvaardige weg te blijven gaan? Daar is geen eenduidig antwoord op. Behalve dan misschien dat we elkaar kunnen dragen en steunen, zoals wij zelf gedragen en gesteund worden door Gods zegen. De keuze voor de goede weg, voor het leven, kunnen we iedere keer weer opnieuw maken.

Hoe doe je dat dan? Jezus heeft de wet kernachtig samengevat. Heb de Eeuwige je God, lief met heel je hart, met heel je ziel en met heel je verstand. En je naaste als jezelf. God liefhebben, dat doe je door je naaste lief te hebben, door je naaste, door je medemens te accepteren als ander mens. Door respect, compassie, mededogen, geduld. Eigenlijk heeft Mozes het allemaal al verteld, zegt Jezus. De aanwijzingen die de Eeuwige bij monde van Mozes gaf zijn nog altijd van kracht. In onze tijd net als toen. Maar misschien is er een vertaling nodig. Het heeft geen zin je netjes aan de letter van de Tora te houden en ondertussen geen respect te tonen voor je medemens. Dan heb je Mozes verkeerd begrepen.

Hoe zouden we die vertaling in onze tijd maken? In de gesprekskring De Verdieping lezen we een boekje van de katholieke theoloog en ontwikkelingswerker René Grotenhuis¹. Hij zet het christelijke denken in termen van liefde en compassie tegenover het moderne rationale liberalisme. Rationaliteit is in zijn ogen niet bij voorbaat verkeerd, maar in onze tijd is het te ver doorgesloten. Daardoor zijn we gaan denken dat overal een oplossing voor is. En zo niet, dan moet er wel iemand schuldig zijn. Zo raken we gevangen in een krampachtige claimcultuur. Daardoor zien we niet meer dat er narigheid bestaat waarop geen ander antwoord is dan proberen het uit te houden. We leven in een cultuur waarin alles uitgedrukt moet kunnen worden in cijfers, getallen, bedragen. In rendement, in kosten en baten. Door alle kille cijfers heen lijkt de menselijke maat te verdwijnen. Deze manier van denken is in zijn ogen onverenigbaar met het christelijk geloof. Naar zijn mening zou de kerk een rol kunnen spelen, vanuit de bescheiden plaats van een machteloos geworden instituut, als contragewicht van een cultuur die zijn balans kwijt is. Niet om de Verlichting overboord te gooien, maar om de uitwassen ervan onder kritiek te stellen. Hoe dat dan moet, daar kwamen we in de kring niet uit. Misschien deels door mensen vooral als medemensen te blijven zien en niet als nummers, als consumenten, als pionnen of als tegenstanders in de strijd om het bestaan. Een te ver doorgevoerd economisme leidt niet tot een beter leven. Een maatschappij alleen gericht op efficiency maakt niet gelukkig.

Kiezen voor het leven en voor Gods zegen, hoe doe je dat? Denkend aan Jezus' samenvatting van Tora denk ik: een leven dat openstaat voor de naaste, voor de ander. Voor de ander in wie we Gods aanwezigheid kunnen ontmoeten. Dat is een spannende weg, want de ander is anders en vaak ook vreemd. Het is daarom niet bij voorbaat een makkelijke weg. Maar met Gods zegen is die weg begaanbaar. Op basis van die aanwijzing, van die Tora is het misschien toch mogelijk om een keuze te maken. Om, zelfs te midden van een angstwekkende en onzekere chaos een keuze te maken voor het goede en voor Gods zegen. Een keuze voor een leven met toekomst, voor een bezielde leven, een keuze voor liefde, compassie en medemenselijkheid. Die keuze die mogen we maken, onder Gods hoede.
Amen

---

¹ René Grotenhuis, *Van macht ontdaan De betekenis van christelijk geloof voor de wereld van vandaag*, Berne Media, 2016.